

Tampere

Kalevanrinteen osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2009

Hannu Poutiainen
Tapani Rostedt

Kustantaja: Tampereen kaupunki

Sisältö:

Perustiedot	2
Paikannuskartta	2
Alueen maankäytön historia	3
Inventointi	5
Kartat	6
Maastokarttaote.....	6
Ilmakuva.....	7
Havaintoluettelo	8
Muinaisjäännökset	10
1 TAMPERE KALEVANRINNE NW.....	10
2 TAMPERE KALEVANRINNE SE.....	10

Kansikuva: Rakennuksen jäänteet alueen luoteisosassa

Perustiedot

Alue: Kalevanrinteen asemakaava-alueen rakentamaton osa Kalevantien pohjoispuolella.

Tarkoitus: Tarkistaa onko alueella muinaisjäännöksiä tai muita kaavaan mahdollisesti vaikuttavia jäänteitä.

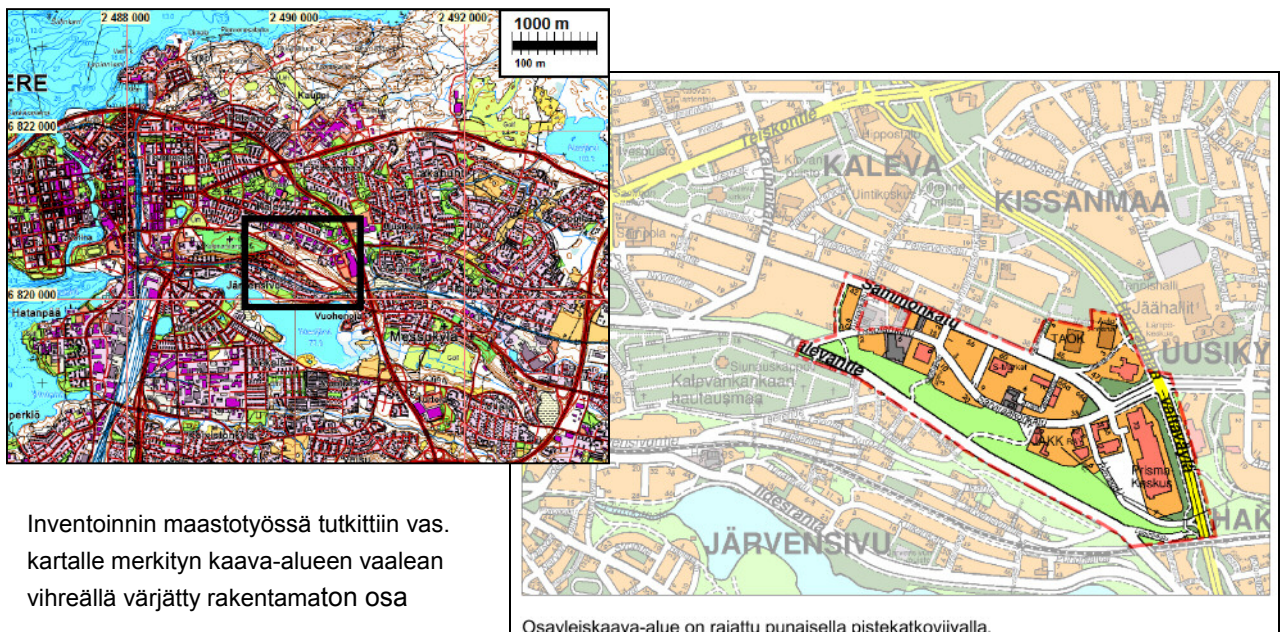
Työaika: Kenttätöaika: 29.5. – 1.6.2009.

Kustantaja: Tampereen kaupunki

Tekijät: Mikroliitti Oy, Hannu Poutiainen ja Tapani Rostedt.

Aiemmat tutkimukset: -

Tulokset: Vanhojen karttojen perusteella alueella ei ole ollut asutusta ennen 1800-luvun loppua. Alueella havaittiin neljä vanhaa hiilimiilua jotka katsottiin muinaisjäännöksiksi. Lisäksi alueella havaittiin lukuisia erilaisia resentejä kuoppia ja kuopanteita, sekä hiekanottoaikoja. Alueella havaittiin kahdeksan säännöllistä kivikehää joiden sista tasattu. Kuntonsa perusteella ne ovat nykyaikaisia, mahdollisesti keveiden ilmatorjuntatykkien harjoitusasemia 1940 luvulta.

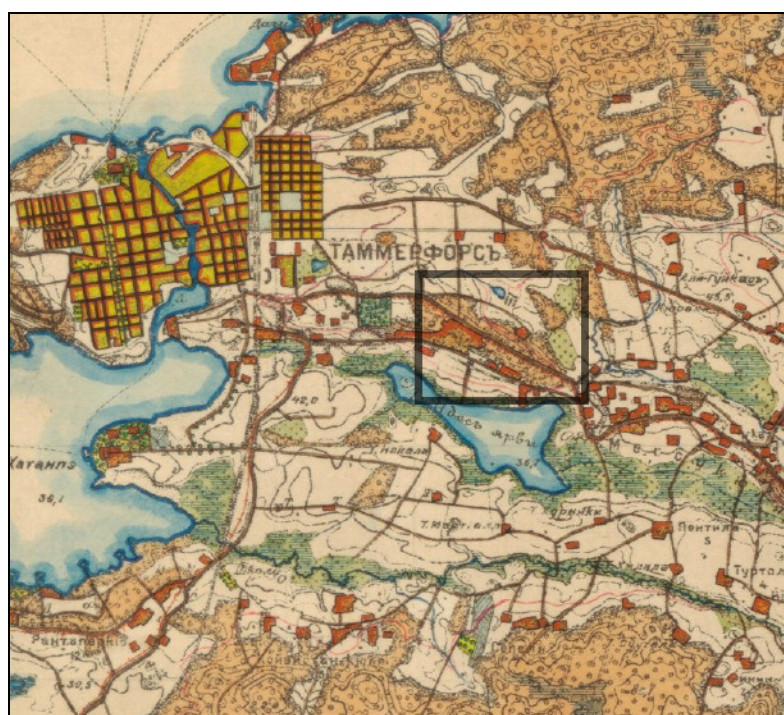
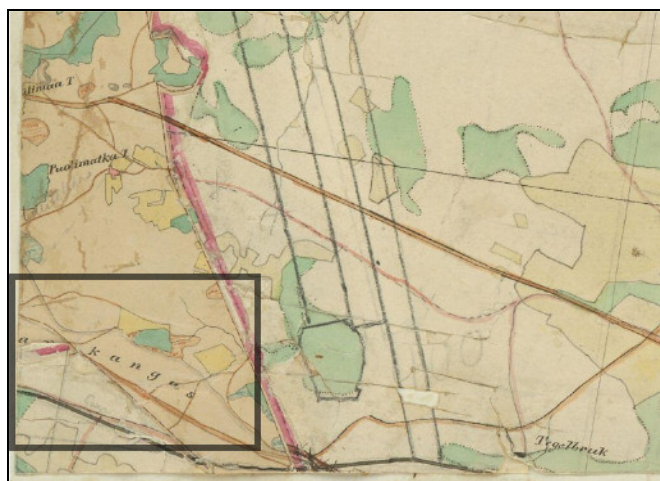
Paikannuskartta

Alueen maankäytön historia

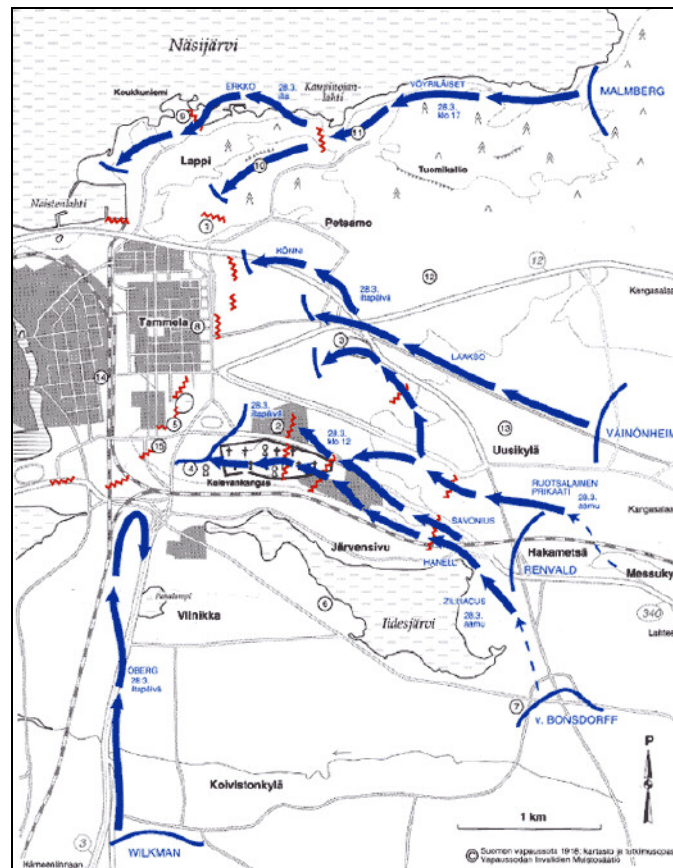
Alueelle on ulottunut muinainen Ancyclusjärvi (tasoille 120-95 m mpy) karkeasti n. 8900-8200 eKr. Sen jälkeen tutkimusalue on 1693 Messukylän maakirjakartassa on näkyvässä tutkimusalueen - Kalevankankaan - kaakkoisosassa, jossa tuolloin ei ole ollut asutusta, pelloja tai niittyjä. 1700-luvun lopun ns. Kuninkaankartassa (kartta 270) on nykyisen Kalevantien tienoilla tielinja ja toinen lähempänä lidesjärveä (Vähäjärvi). Alue on 1700-luvun lopulla ollut asumaton. 1840-luvun pitäjänkartassa alue on asumaton. 1800-luvun lopun (n. 1875-85) ns. Senaatinkartassa (Kalevan-) tien pohjoispuoli on lähes rakentamaton aluetta, alueen keskivaiheille merkitty yksi tontti. Historiallisen ajan muinaisjäännokeksi sopivia asutusjäännteitä alueella ei karttatarkaste-lun perusteella ole.

Vas: ote 1700-luvun lopun kuninkaankartasta.
Alla ote 1840-l pitäjänkartasta ja alinna ote 1800-luvun lopun ns. senaatinkartasta. Tutkimusalueen sijainti merkitty karttoihin päälle neliöllä.

Kansalaissodan aikana v. 1918 alueella käytiin **raju taistelu** Tampereen valtaamisen yhteydessä. Kalevankankaalla olivat asemissa tamperelaiset, varsinais-suomalaiset, Vilppulan-Oriveden radan punakaartilaiset sekä Kyröskoskelta peräntynyt helsinkiläinen komppania. Valkoisten 2. jääkäriyrykmentti hyökkäsi suoraan harjun suunnassa idästä. Vasemmalla sivustalla aivan radan pohjoispuolella hyökkäsi jääkärikapteeni Maximilian Savoniuksen XII pataljoona. Näiden takana seurasi jääkärikapteeni Per Zilliacuksen VI pataljoona (*Lähde: Suomen Vapaussota 1918. Kartasto ja tutkimusopas. Toim. Juhana Aunesluoma ja Martti Häikiö. Vapaussodan Invalidien Muistosäätiö ja WSOY 1995.*)

Em. lähteen mukaan alueen kaakkoispäässä on ollut punakaartin asemat (Kalevan-) tien molemmin puolin.

Talvi- ja jatkosodan aikana 1939-1944 Kalevankankaalla toimi **ilmatorjuntayksiköitä**. Talvisodan aikana 1939-40 alueella toimi 59. Raskas Ilmatorjuntapatteri. Kalustona yksiköllä oli kolme kappaletta 76 mm:n Vickers tykkiä, sekä siihen kuulunut laskin. Yksikön asemat olivat v. 2001 Kalevankankaan hautausmaalle pystytetyn muistomerkin sijoituspaikalla, jo silloisella hautausmaalla (hautausmaa perustettu 1880). Yksikö siirrettiin 14.1.1940 Sulkavuoreen ja sen tilalle tuli 59. Raskas Ilmatorjuntakonekiväärijoukkue noin kuukauden ajaksi. Sodan loppuvaiheen alueella oli 55. Raskas Ilmatorjuntapatteri. Kalustona yksiköllä oli 3 kappaletta kiinteitä 76 mm:n Bofors tykkiä.

Välirauhan aikana v. 1940-41 ja jatkosodan alussa alueella toimi Ilmatorjuntapatteristo 13 johon kuuluivat 75 mm:n Skoda sekä 40 mm:n Bofors patterit. Jatkosodan aikana perustettiin Kalevankankaalle Ilmatorjuntapatteristo 3. Siihen kuului kaksi raskasta patteria kalustoinaan Vickers ja Skoda tykit sekä kevyt Bofors patteri. V. 1942 määrättiin Tampereen suojaksi 2. Erillinen Ilmatorjuntapatteristo. Yksikköön kuului Kalevankankaalla sijainnut esikunta sekä viisi raskasta ilmatorjuntapatteria joista kolme oli Tampereella. Yksikkö sai vuonna 1943 uutta 88 mm:n RMB-kalustoa sekä tulenjohtotutkan. Yksikön nimi muuttui 4.12.1944 3/Ilmatorjuntarykmentti 1:ksi, jolloin sen esikunta ja kevyt patteri olivat Kalevankankaalla ja raskas patteri Sulkavuoressa. Ke-

sällä 1945 patteristo siirtyi kokonaisuudessaan Sulkavuorelle. (Lähde: *Ilmatorjuntaupseeri 3/2001, Muistomerkki Ilmatorjunnalle*).

Em. lähteestä ei käy ilmi, onko ilmatorjunnan taisteluasemia ollut myös kankaan korkeimman laen, hautausmaa-alueen ulkopuolella. Alueella on kuitenkin toiminut vakituisesti useita ilmatorjuntayksiköitä. Em. lähteessä mainitaan, että huomattava osa yksiköiden toiminnasta oli sijoittunut myös varsinaisten it-tykkiasemien pohjoispuolelle, ns. Kalevan männikköön. Lähteestä ei käy selville onko toimintaa ollut hautausmaan itäpuolisella kankaalla.

Alueella on ollut 40-70 –luvulla ns. pikataloja, ns. ”intiaanikylä” jossa kevytrakenteisia taloja perheasuntoina. Viimeinen asunnoista purettiin 1990-luvun alussa. On arveltu että alueella havaitut kivikehät saattavat liittyä niihin, koska ne ovat jokseenkin em. kylän alueella.

Inventointi

Inventoinnin maastotyö keskittyi yksinomaan Kalevantien pohjoispuoliselle rakentamattomalle puisto- ja metsäalueelle. Kyseinen alue on harjua, maaperältään hiekkaa - soraista hiekkaa. Alueen korkein kohta sen länsiosassa on 120 m tasolla ja alavin alueen itäpäässä 95 m tasolla. Alue on kokonaisuudessaan harjun pohjoisrinnettä, paikoin loivempaa paikoin jyrkempää. Alue tutkittiin kattavasti silmänvaraisesti. Alueella havaittiin runsaasti erilaisia ihmistekoisia kuoppia ja kuopanteita joista suurin osa on säilyneisyytensä ja niihin tehtyjen koekuoppien ja kairauksien perusteella nykyaikaisia (1900-luvulta). Kuoppien funktiota ei saatu selville – osa on hiekanotto-kuoppia, osa roskakuoppia tms. Alueella on myös vanhoja hiekkakuoppia. Alueella havaittiin rakennusten perustoja neljässä kohdassa. Betonirakenteiden perusteella ne ovat nykyaikaisia.

Muinaisjäänöksiksi voidaan katsoa alueella havaitut hiilimiilut, pyöreät ”suppilomaiset” ja valliliset kuopat, joiden pohjalla on paksu hiili- ja kekälekerros. Hiilihaudoissa on tehty kotitarpeiksi tai kyläsepän tarpeiksi ahjohiiliä.

Alueella havaittiin kahdeksan pyöreää (yksi soikiomainen) kivikehää, joiden halkaisija oli 3-4 m. Kivet ovat kooltaan 25-50 cm halk. ja ne on osin upotettu maahan. Kivet ”puhtaita”, sammaleetomia (yhtä tapausta lukuunottamatta). Vaikutti siltä että kehän keskelle oli tuotu ja hiekkaa ja maa tasoitettu, joissain maaperä kehän sisällä oli hieman painunut kuopalle. Nämä rakenteet vaikuttavat ilmatorjuntatykkien sijoilta (keveiden, kenties Bofors 40 mm tai raskas itkk) . Niiden taktinen sijoitus vaikuttaa huonolta/oudolta, pohjoisrinteessä. Olisivatko harjoitusasemia?

Alueella suoritettiin myös satunnaista koekuopitusta sekä kairausta em. jäänteiden ulkopuolella. Koekuopissa ja avoimissa maastonkohdissa ei havaittu mitään esihistoriaan tai 1800-lukua vanhempaan toimintaan viittaavia löytöjä tms. Alueella on maastossa ”normaalia” kaupunkimet-sikön rojua, kuten viinapulloja etc.

Alueella ei havaittu sellaisia kuoppia tai kuoppajäänteitä jotka selvästi voisivat liittyä kansalais-sodan taisteluihin. Toisaalta sellaisen todentaminen moninaisten kuoppien joukosta on vaikeaa.

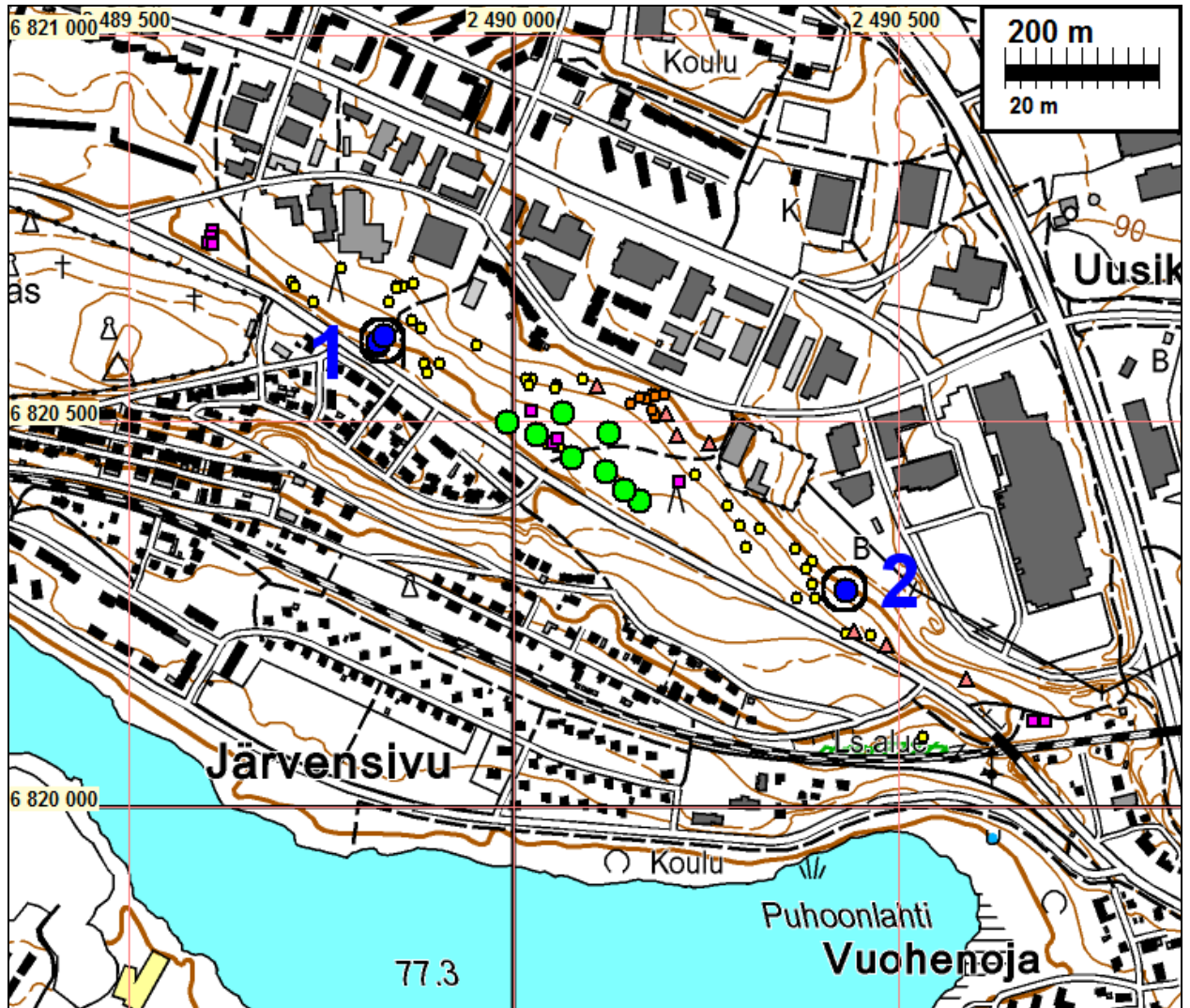
18.6.2009

Työryhmän valtuuttamana

Timo Jussila

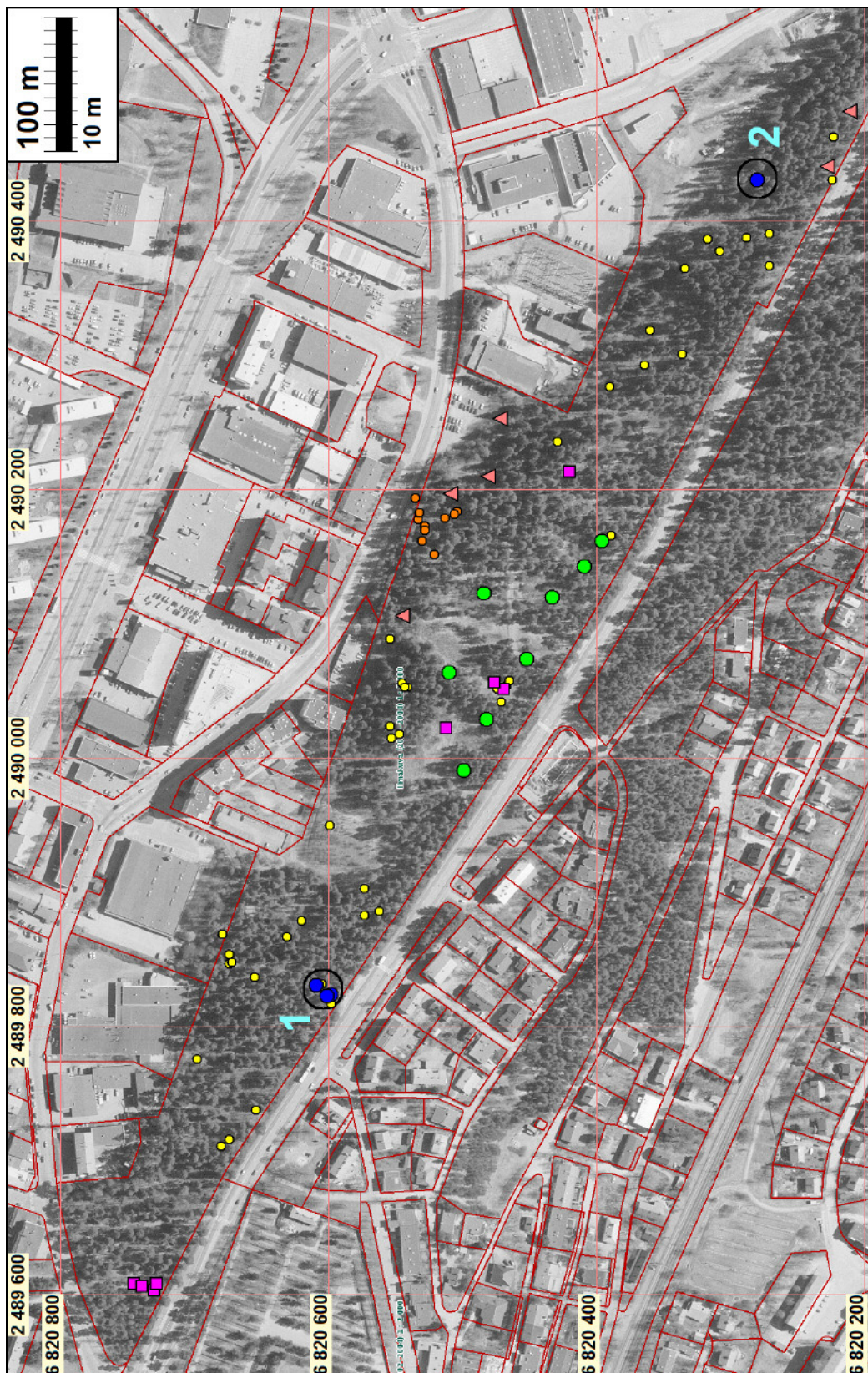
Kartat

Maastokarttaote

Avoympyrän sisällä olevat siniset pallot ovat hiilimiiluja, jotka ainakin alustavasti on syytä katsoa muinaisjäänöksiksi. Kivikehät, oletetut it-tykkiasemat ovat vihreitä palloja. Pienet keltaiset pallot kuoppia, kolmiot hiekkakuoppia, sinipunaiset neliöt rakennusten perustoja.

Ilmakuva

Avoympyrän sisällä olevat siniset pallot ovat hiilimiiluja, jotka ainakin alustavasti on syytä katsoa muinaisjännöksiksi. Kivikehät, oletetut it-tykkiasemat ovat vihreitä palloja. Pienet keltaiset pallot kuoppia, kolmiot hiekkakuoppia, sinipunaiset neliöt rakennusten perustoja.

Havaintoluettelo

hiilimiilut				
x	y	p	i	kuvaus
				<i>(Sininen ympyrä kartalla), muinaisjäänöksiä</i>
6820280	2490431	6824398	3330654	miilu 3x3 m valleineen, osin tuhoutunut.
6820598	2489824	6824743	3330063	3x3 syv 1 m
6820601	2489823	6824747	3330061	4x3 m nokea mahdollisesti miilu syv 0.8 m
6820609	2489831	6824754	3330070	4x3m, hiilta, syv 1 m
kivikehät:				<i>(Vihreä ympyrä kartalla)</i>
6820499	2489991	6824636	3330225	halk 3 m kivet 25-50 cm, kivet osin upotettu
6820482	2490029	6824618	3330262	halk 4 m kivet 35-50 cm keskelle tuotu hiekkaa10 cm
6820510	2490064	6824644	3330298	halk 3 m kivet 30-50 cm
6820484	2490123	6824615	3330356	halk 3 m kivet sammaleisia, 25-40 cm
6820396	2490162	6824526	3330391	2.5 x 3 m soikio. Kiviä myös keskellä 0,5m välein
6820409	2490143	6824540	3330372	halk 3 m, kuopalla keskeltä
6820433	2490120	6824565	3330350	puolikas halk 3 m
6820452	2490074	6824586	3330306	halk 3 m seassa maata vallina osittain
Rakennus-				
ten perustat				<i>(Sinipun. neliö kartalla)</i>
6820109	2490674	6824215	3330890	13 x 12 m, uuni 3x3 m. 1800-l loppu - purku1990 luvulla
6820109	2490692	6824214	3330908	5x5m tiiliperustus
6820745	2489609	6824900	3329855	betoniperustus, 4 osainen, 4x3 m, syv 0.3 -0.5 m
6820739	2489607	6824895	3329853	
6820730	2489604	6824885	3329849	betoniperustukset 6 m päässä toisistaan.15cm paksut
6820728	2489609	6824883	3329854	betoniseina 3 m, tien vastaisesti
6820420	2490214	6824547	3330444	betonia 4x4 m, paks15 cm, keskellä varastokuoppa
6820469	2490052	6824604	3330285	betoniperusta 4x3 m.
6820476	2490057	6824611	3330290	betoniperusta, osin maan alla betonitiilestä
6820512	2490023	6824648	3330258	betoniperustuksen jäännös n.4x3 m, tiiltä ja kattotiiliä
Resentit				
kuopat				
kuoppa-				<i>Samankaltaisia kuoppia lähes tasavälein, suppealla</i>
ryhmä				<i>alalla (ruskea ympyrä kartalla).</i>
6820504	2490184	6824632	3330418	2x3 syv 0.6 m
6820506	2490182	6824634	3330416	2x2 syv 0.6 m
6820513	2490179	6824642	3330414	2x2m syv 0.7 m
6820528	2490173	6824657	3330408	1.5x2 ja oja, syv 0.8 m
6820533	2490178	6824662	3330413	1.5x2 m ja oja
6820528	2490170	6824657	3330406	2x2 m, syv 0.8 m
6820532	2490183	6824660	3330418	1.5x2 m syv 0.5 m
6820535	2490194	6824663	3330430	2x2 m syv 0.6 m
6820530	2490162	6824659	3330398	2x2 m syv.3 m, rinteessä, syv 0.5
6820521	2490152	6824651	3330387	2.5x3 m syv 0.3-0.7 m rinteessä
satunnaiset				<i>(keltainen ympyrä kartalla)</i>
kuopat				<i>Kuopissa ei podsolia + rakenne viittaa nykyaikaan</i>
6820090	2490532	6824203	3330747	hiekkaa, halk 1 m, syv 0.4m
6820224	2490431	6824342	3330652	
6820223	2490463	6824339	3330684	1.5 x 1 m, nokea ja humusta. Vallit, syv 0.5m.
6820517	2490130	6824648	3330365	loysää maata
6820554	2490089	6824687	3330325	0.5x1 m syv 0.4 m
6820545	2490056	6824680	3330292	1.5x1.5 m, syv 0.5 m, styroksia
6820554	2490024	6824690	3330261	epämääräinen, 2x2m syv 0.9m, tiiliä
6820553	2490015	6824689	3330252	soikio 1x1.5 m, syv 0.4 m
6820547	2490018	6824683	3330254	soikio 1x2 m, syv 0.5m
6820599	2489950	6824739	3330188	1x5m seassa tiiltä
6820620	2489879	6824762	3330118	
6820631	2489867	6824774	3330107	1x3 m, syv 0.25 m
6820679	2489869	6824822	3330111	3x3 m, epämääräinen
6820674	2489854	6824817	3330096	halk 1.5 m
6820674	2489847	6824818	3330089	2.5x3 m, pohjalla pikeä ym
6820672	2489848	6824816	3330090	kuoppa halk 1 m, syv 0.3 m
6820655	2489837	6824800	3330078	halk 1.5 m, syv 0.3 m
6820698	2489776	6824845	3330019	1x1.5 m, syv 0.4 m

6820680	2489711	6824830	3329954	4x2 m syv 1.3 m. vallit
6820674	2489716	6824824	3329959	1.5x1.5 m, syv 0.6 m, vallit 0.7m
6820654	2489738	6824803	3329979	2x2 m, syv 0.4m, vallit
6820598	2489817	6824743	3330056	4x3 m, syv 0.8 m
6820605	2489832	6824750	3330071	4x3 m, syv 0.8 m
6820573	2489883	6824716	3330120	1x1 m, syv 0.5 m
6820573	2489903	6824715	3330141	2x1 m, syv 0.5 m
6820471	2490042	6824606	3330275	3x3 m, syv 0.4 m
6820467	2490054	6824602	3330286	2x1.5 m, syv 0.4 m
6820474	2490052	6824609	3330285	1x1 m, syv 0.4 m
6820429	2490236	6824556	3330466	1x.8 m, syv 0.3 m
6820390	2490277	6824515	3330506	1.5x1 m, syv 0.4 m
6820364	2490293	6824488	3330521	2x2 m, syv 0.5 m
6820360	2490319	6824483	3330547	2.5x2 m, syv 1 m
6820334	2490365	6824455	3330591	2.5x2 m, syv 0.8 m
6820317	2490387	6824437	3330613	kuopassa hiiltä ja nokea 1.5x1 m, syv 0.5 m
6820308	2490378	6824428	3330603	2.5x2.5 m, syv 1 m, valli rinteen puolella
6820271	2490391	6824390	3330614	soikio 1.5x1 m, syv.4 m
6820271	2490367	6824391	3330590	soikio 1.5x1 m, syv.5 m
6820336	2490301	6824460	3330528	1 x 0.7 m, syv 0.3 m
6820389	2490166	6824518	3330395	2x1 m, syv 0.5m
6820465	2490058	6824600	3330291	3x2 m, seassa betonia, syv 0.4 m
6820562	2489886	6824705	3330123	1.5x1.5 m, syv 0.4 m
6820541	2490053	6824676	3330289	1x1 m, syv. 2 m
6820543	2490053	6824678	3330289	1.5x1.5 m, syv 0.8 m, vallit 0.6 m leveät, kork 0.2 m
hiekkakuopat				<i>(Vaal. punainen kolmio kartalla)</i>
6820165	2490588	6824275	3330807	iso ja jyrkkäseinäinen
6820228	2490441	6824345	3330662	4x2 m, syv 0.8m
6820211	2490482	6824326	3330702	15x4 m
6820481	2490210	6824609	3330443	
6820509	2490197	6824637	3330431	
6820545	2490106	6824677	3330342	halk. 10 m
6820472	2490253	6824598	3330485	

Kalevantinteet kivikehiä – mahd. it-tykkiasemia

Muinaisjännökset**1 TAMPERE KALEVANRINNE NW**

Ajoitus: historiallinen
Laji: valmistus: hiilimiilu

Kartta: x: 6820 60 y: 2489 83
p: 6824 74 i: 3330 07

Tutkijat: Poutiainen & Rostedt 2009 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tampereen asemalta 1,8 km itään, Kalevantien pohjoispuolella 15-25 m, Kalevankankaan hautausmaan itäpäähän tasalla.

Huomiot: Kolme hiilihaudan jäännöstä. Pyöreitä suppilomaisia kuoppia joissa vallit ja pohjalla hiiltä.

6820598, 2489824, 6824743,
3330063, 3x3 syv 1 m.
6820601, 2489823, 6824747,
3330061, 4x3 m nokea
mahdollisesti hiilihauda syv 0.8 m.
6820609, 2489831, 6824754,
3330070, 4x3m, hiiltä, syv 1 m,
Haudat ehjiä.

2 TAMPERE KALEVANRINNE SE

Ajoitus: historiallinen
Laji: valmistus: hiilimiilu

Kartta: x: 6820 28 y: 2490 43
p: 6824 40 i: 3330 65

Tutkijat: Poutiainen & Rostedt 2009 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tampereen asemalta 2,5 km itään. Kalevantien pohjoispuolella 50 m.

Huomiot: Osittain, yhdeltä reunalta tuhoutunut hiilihauda, suppilomainen kuoppa ja vallit, hiiltä ja kekäleitä pohjalla.
6820280, 2490431, 6824398,
3330654, hiilihauda 3x3 m valleineen.

Hannu Poutiainen kairaa hiilihautaa.